

соціумі, виголошенню власних думок засобом усного слова для впливу, спонукання, надихання, отримання насолоди від почутого.

Отже, публічне мовлення у програмах і підручниках з української мови для учнів старших класів має висвітлюватися на теоретичному і практичному рівнях, опрацьовуватися на уроках української мови в унісон із метою формування умінь і навичок публічного спілкування.

Перспективу дослідження вбачаємо у проведенні докладного студіювання проблеми укладання вправ, завдань, вербально описаних ситуацій для вироблення у старшокласників умінь текстоцентричного підходу під час продукування публічних висловлювань в умовах функціонування соціуму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авраменко О. Українська мова (рівень стандарту): підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Грамота, 2018. 208 с.
2. Авраменко О. Українська мова (рівень стандарту): підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Грамота, 2019. 208 с.
3. Палихата Е.Я. Рідна мова: Уроки усного діалогічного спілкування (5–9 класи). Тернопіль: ТДПУ імені Володимира Гнатюка, 2002. 144 с.
4. Українська мова. 5–11 класи: навчальні програми, методичні рекомендації для організації навчально-виховного процесу в 2018/2019 навчальному році / укладач О. Ю. Котусенко. Харків: Ранок, 2018. 160 с.
5. Українська мова. 5–11 класи: навчальні програми, методичні рекомендації для викладання навчального предмета у закладах загальної середньої освіти у 2019/2020 навчальному році, вимоги до оцінювання / укладач О. Ю. Котусенко. Харків: Ранок, 2019. 192 с.
6. Види публічного мовлення: веб-сайт. URL: <https://studfile.net/preview/5470201/page:19/>.
7. Українська мова (за професійним спрямуванням): веб-сайт. URL: <https://subjecom.ua/reference/mova/professional/43.html>.

REFERENCES

1. Avramenko O. Ukrainska mova (riven standartu): pidruchnyk dlia 10 klasu zakladiv zahalnoi serednoi osvity. [Ukrainian language (standard level): a textbook for the 10th grade of general secondary education]. Kyiv: Hramota, 2018. 208 s.
2. Avramenko O. Ukrainska mova (riven standartu): pidruchnyk dlia 11 klasu zakladiv zahalnoi serednoi osvity [Ukrainian language (standard level): a textbook for the 11th grade of general secondary education]. Kyiv: Hramota, 2019. 208 s.
3. Palykhata E. Ya. Ridna mova: Uroky usnoho dialohichnoho spilkuvannia (5–9 klasy) [Native language: Lessons of oral dialogic communication (grades 5–9)]. Ternopil: TDPU imeni Volodymyra Hnatuka, 2002. 144 s.
4. Ukrayinska mova. 5–11 klasy [Ukrainian language. Curricula for grades 5–11]: navchalni prohramy, metodychni rekomendatsii dlia orhanizatsii navchalno-vykhovnoho prozesu v 2018/2019 navchalnomu rotsi / ukladach O. Yu. Kotusenko. Kharkiv: Ranok, 2018. 160 s.
5. Ukrainska mova. 5–11 klasy [Ukrainian language. Curricula for grades 5–11]: navchalni prohramy, metodychni rekomendatsii dlia vykladannia navchalnoho predmeta u zakladah zahalnoi serednoi osvity u 2019/2020 navchalnomu rotsi, vymohy do otsiniuvannia / ukladach O. Yu. Kotusenko. Kharkiv: Ranok, 2019. 192 s.
6. Vidy publichnoho movlennia [Types of public speaking]: veb-sait. URL: <https://studfile.net/preview/5470201/page:19/> (accessed 4.06.2022)
7. Ukrainska mova (za profesiynym spiramuvanniam) [Ukrainian language (for professional purposes)]: URL: <https://subjecom.ua/reference/mova/professional/43.html> (accessed .06.2022)

УДК 378.091.33:811.111'276.5

DOI 10.25128/2415-3605.22.1.18

ОЛЬГА ДАЦКІВ

<https://orcid.org/0000-0002-0283-7627>

olhadatskiv@tnpu.edu.ua

кандидат педагогічних наук, доцент

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка

вул. Максима Кривоноса, 2, м. Тернопіль

**КОМПЛЕКС ВПРАВ І ЗАВДАНЬ ДЛЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНО
ОРІЄНТОВАНОГО ГОВОРІННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ**

Розглянуто комплекс вправ і завдань для вдосконалення професійно орієнтованих знань, навичок і вмінь говоріння англійською мовою вчителів, які здійснюють предметно-мовне інтегроване навчання (ПМІН / CLIL), розроблений у межах електронного курсу підвищення кваліфікації для вчителів закладів загальної середньої освіти та викладачів закладів вищої освіти. Обґрунтовано необхідність розвитку професійно орієнтованих знань, навичок і вмінь говоріння англійською мовою вчителів і викладачів через формальну освіту і самоосвіту, зокрема засобами електронного курсу. Проаналізовано модель L4C Е. Герлінгера, яка покладена в основу розроблення вправ і завдань у межах теми «ПМІН / CLIL на заняттях» електронного курсу, визначено структуру комплексу вправ і завдань, їх типи та види. У структурі комплексу визначено дві групи вправ: 1) для вдосконалення загальних навичок і вмінь говоріння; 2) для вдосконалення професійно орієнтованих умінь говоріння. До комплексу входять рецентивні некомунікативні, репродуктивні умовно-комунікативні вправи на підстановку у зразки мовлення, трансформацію і доповнення, розширення і завершення зразків мовлення, відповіді на запитання, продуктивні умовно-комунікативні вправи на об'єднання зразків мовлення у понадфразові діалогічні єдності, у мінітексти (монологи і діалоги), а також комунікативні вправи і завдання. Наведено приклади вправ і завдань комплексу. Зроблено висновок про необхідність підвищення мотивації вчителів і викладачів до самоосвіти для викладання навчальних дисциплін іноземною мовою.

Ключові слова: комплекс вправ, електронний курс, модель L4C, професійно-орієнтована компетентність у говорінні, підсистема вправ, предметно-мовне інтегроване навчання (ПМІН / CLIL).

OLHA DATSKIV

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
2 Maksym Kryvonis Str., Ternopil

**THE SEQUENCE OF ACTIVITIES FOR THE DEVELOPMENT OF
PROFESSIONALLY ORIENTED ENGLISH SPEAKING**

An important component of foreign language communicative competence of teachers who implement subject-language integrated learning (CLIL) is their professionally oriented competence in speaking, which, as evidenced by experience in teaching foreign languages in Ukraine and the world, needs improvement. The relevant research analysis also indicates the actuality of developing CLIL teachers' linguistic competence. The research aims at substantiating a sequence of activities for the development of professionally oriented speaking skills of CLIL teachers. It has been established that the requirements for the level of language proficiency of teachers are not the same in different educational contexts and are determined in the range from level B1 to C2 according to the Common European Framework of Reference. The sequence of activities has been developed within the electronic refresher course for teachers. The necessity to ensure the development of professionally oriented speaking competence of subject teachers through formal education and self-education, in particular, via an electronic course has been substantiated. E. Gierlinger's L4C model has been analysed and recognized as the basis for the development of exercises and tasks for the e-course lesson "Language" within the topic "CLIL in the classroom". The structure of the sequence of exercises and tasks, their types and kinds have been determined. We consider it expedient to distinguish two groups of exercises in the sequence structure: 1) to improve general speaking skills and abilities; 2) to improve professionally-oriented speaking skills. The sequence includes receptive non-communicative, reproductive semi-communicative exercises for substitution of elements into speech patterns, transformation and additions, expansion and completion of speech patterns, answers to questions, productive semi-communicative exercises for combining speech patterns into supra-phrase dialogic units monologues and dialogues) and communicative tasks. Examples of these exercises and tasks have been given. Exercises and tasks of the sequence have been discussed with colleagues, piloted in classes on methods of teaching foreign languages, and approved by experts. A conclusion has been made about the need to increase the motivation of teachers to self-education to teach subjects in a foreign language. The prospect of further research lies in peer evaluation of the course content and piloting the course on the MOODLE platform.

Keywords: sequence of activities, e-course, L4C model, professionally oriented competence in speaking, subsystem of exercises, subject and language integrated learning (CLIL). subsystem of exercises

Важливим компонентом іншомовної комунікативної компетентності вчителів, які здійснюють предметно-мовне інтегроване навчання (ПМІН / CLIL), є професійно орієнтована

компетентність у говорінні, методика формування якої, як свідчить досвід викладання дисциплін іноземними мовами в Україні та світі, потребує вдосконалення.

Дослідження, спрямовані на вирішення проблеми формування зазначеної компетентності, також вказують на її актуальність. Зокрема, дослідження Л. Вілкансієне та І. Розгієне виявило загалом позитивне ставлення вчителів до використання ПМІН / CLIL та високу оцінку ними компетентностей, набутих у результаті навчання. Однак учасники опитування визначили використання мови для її вивчення у контексті, досягнення оптимального балансу між використанням мови, яка вивчається, учнями і вчителями, володіння вчителями мовою на необхідному рівні і недостатній розвиток лінгвістичної компетентності вчителів як основні проблеми, що потребують вирішення [16, с. 213].

Н. Євницька, досліджуючи структуру і функції взаємодії між учителями і учнями на занятті, наголошує на необхідності розвитку в учителів інтерактивної компетентності, яка включає у себе інтерактивні стратегії, що вчитель використовує, пристосовуючи їх до мікроконтексту на заняттях і які, на думку дослідниці, є необхідними для ефективного розвитку процесу викладання і навчання [13, с. 7]. Адаптація програм мовного занурення до умов української вищої школи, зокрема для навчання професійно орієнтованої іноземної мови студентів нефілологічних спеціальностей, висвітлена у наукових працях Р. Мартинової, О. Тарнопольського, С. Кожушко, З. Корневої та ін. У дослідженні Т. Мироненко, Л. Добровольської та О. Рудичик обґрунтована доцільність імплементації ПМІН / CLIL у процесі професійної підготовки фахівців різних спеціальностей [2, с. 6]. Однак, незважаючи на здійснені наукові розвідки, проблема вдосконалення професійно орієнтованих вмінь говоріння вчителів, які здійснюють ПМІН / CLIL, досі детально не розглядалася.

Метою статті є обґрунтування комплексу вправ для розвитку професійно орієнтованих вмінь говоріння вчителів, які здійснюють ПМІН / CLIL.

Завдання статті: 1) розглянути сутність ПМІН/CLIL і сучасні вимоги до рівня сформованості професійно орієнтованої компетентності в говорінні вчителів, які використовують цей підхід в Україні та у країнах Європи; 2) обґрунтувати необхідність професійного розвитку вчителів, які викладають навчальні предмети іноземними мовами, через самоосвіту, зокрема засобами електронного курсу, і розглянути модель L4C Е. Герлінгера як основу для розроблення вправ і завдань у межах теми «CLIL на заняттях» електронного курсу для вчителів; 3) визначити структуру комплексу і навести приклади вправ і завдань.

Термін «предметно-мовне інтегроване навчання» було визначено в 1994 р., щоб описати освітній підхід, за яким «предмети викладаються іноземною мовою з подвійною метою, а саме вивчення змісту навчального предмета та одночасне вивчення іноземної мови» [5, с. 15; 7, с. 5; 8, с. 17; 11, с. 256; 14]. Д. Марш визначає ПМІН / CLIL як підхід до освітнього процесу, що базується на зв'язках першої (рідної) мови та мови, яка вивчається. Дослідник пропонує «використовувати мову, щоб вчитися та вчитися, щоб використовувати мову» [15, с. 8] і робить висновок про те, що мова, за цим підходом, вивчається на фоновому рівні, оскільки ПМІН / CLIL – це вивчення мови без відокремленого її викладання. Таким чином, у навчальному контексті, в якому предмети повністю або частково вивчаються іноземною мовою, вивчається зміст предмету засобами іноземної мови.

Визначаючи переваги ПМІН / CLIL, С. Дарн зазначає, що цей підхід до навчання мови має спрямований радше на заохочення оволодіння іноземною мовою, а не на свідоме її вивчення. Оволодіння мовою має циклічний, а не лінійний характер, який відповідає тематичній природі ПМІН / CLIL, під час якого нові мовні одиниці постійно додаються, а вивчені використовуються і повторюються, що сприяє кращому їх запам'ятовуванню [12].

Дієвість ПМІН / CLIL, крім високих навчальних результатів учнів і поширення цього підходу до навчання в усьому світі, засвідчує включення окремого модуля CLIL у міжнародний методичний іспит ТКТ (Teacher Knowledge Test).

Розглянемо сучасні вимоги до рівня сформованості лінгвістичної компетентності в говорінні вчителів, які здійснюють ПМІН / CLIL в Україні та у країнах Європи. У проаналізованих нами дослідженнях [5; 6; 9, с. 10; 14; 16, с. 199] та звіті європейської інформаційної мережі в галузі освіти EURIDICE зазначено, що вимоги до рівня володіння мовою вчителями відрізняються у різних навчальних контекстах і визначаються у діапазоні від рівня B2 до C2 за Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти [10, с. 44].

Як бачимо, вимоги до рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності та її складової, професійно орієнтованої компетентності у говорінні учителів, які працюють за методикою ПМІН / CLIL, є високими, а тому вчителям треба використовувати різноманітні види професійного розвитку і залучати засоби для самоосвіти для того, щоб успішно розвивати професійно орієнтовану компетентність у говорінні. Досягнення визначеного Загальноєвропейськими рекомендаціями рівня B2 можливе за умови поєднання традиційних засобів навчання (аудіозаписів і друкованих джерел інформації) та новітніх технологій особистісно орієнтованого навчання, у тому числі інформаційно-комунікаційних, для самонавчання та самовдосконалення [1, с. 129]. Ми погоджуємося із дослідниками, які вважають, що одним із таких засобів є електронний курс [3, с. 71].

Проект Erasmus+ «Розвиток потенціалу підготовки учителів іноземної мови на шляху України до впровадження багатомовної освіти та європейської інтеграції» (610427-EPP-1-2019-1-EE-EPPKA2-SVNE-JP) має на меті підвищення кваліфікації педагогічних працівників щодо розробки електронних курсів, розроблення та впровадження електронного курсу «Методика ПМІН/CLIL» для цільових груп вчителів та викладачів. У рамках проекту викладачі кафедри англійської філології та методики навчання англійської мови ТНПУ ім. Володимира Гнатюка спільно з головним партнером Тартуським університетом (Естонія), а також з Гейдельберзьким педагогічним університетом (Німеччина), Астонським університетом (Велика Британія) та університетами-партнерами з України у 2021–2022 навчальному році розробили електронний курс з підвищення кваліфікації для педагогічних працівників. Авторка статті працювала над розробленням комплексу вправ і завдань уроку «Мова» теми «ПМІН / CLIL на заняттях» електронного курсу для вчителів закладів освіти України, які вже працюють або планують працювати за цією методикою.

Основою для розроблення вправ і завдань комплексу стала модель L4C Е. Герлінгера. Ця модель включає чотири «мови», що поєднуються для створення відповідної лінгвістичної події (заняття) CLIL / ПМІН: мова для повсякденного вжитку, мова вчителя на уроці, мова академічного спрямування та мова предмета / сфери навчання [14].

У системі вправ для формування професійно орієнтованих умінь говоріння майбутніх учителів англійської мови доцільно виокремити дві підсистеми: для формування загальних умінь говоріння і для формування професійних умінь говоріння [4]. Розроблений нами комплекс вправ і завдань має на меті практичну реалізацію цієї системи під час самостійної роботи вчителів з електронним курсом і опрацювання уроку «Language» («Мова») для вдосконалення професійно орієнтованих навичок і вмінь іншомовного говоріння. Головна мета створеного нами комплексу – вдосконалення вже сформованих навичок та вмінь говоріння. Вважаємо доцільним виокремлення у структурі комплексу двох груп вправ: 1) для вдосконалення загальних навичок і вмінь говоріння; 2) для вдосконалення професійно орієнтованих умінь говоріння. До комплексу входять рецептивні некомунікативні, репродуктивні умовно-комунікативні вправи на підстановку у зразки мовлення, трансформацію і доповнення, розширення і завершення зразків мовлення, відповіді на запитання, продуктивні умовно-комунікативні вправи на об'єднання зразків мовлення у понадфразові діалогічні єдності, у мінітексти (монологи і діалоги) і комунікативні вправи і завдання.

Урок «Language» розраховано на 1 академічну годину роботи в асинхронному режимі. Мета уроку – ознайомити слухачів з використанням мови у процесі проведення навчальних подій за методикою ПМІН / CLIL. Визначені результати навчання передбачають, що, опрацювавши зміст уроку, вчителі та викладачі зможуть:

- 1) розуміти модель «4 мови у CLIL» і розрізнати мову для повсякденного вжитку, мову вчителя на уроці, мову академічного спрямування, мову предмету/сфери навчання;
- 2) критично оцінювати власний рівень володіння мовою;
- 3) використовувати фрази класного вжитку на заняттях за методикою CLIL;
- 4) використовувати список академічної лексики для створення вправ та завдань;
- 5) створити банк ключових слів з предмета / сфери навчання.

Наведемо приклади вправ і завдань комплексу.

Завдання 1.

А. Прочитайте текст про модель L4C Ервіна Герлінгера. Скільки «мов» залучено до створення події CLIL / ПМІН за цією моделлю? Яка з цих «мов», на вашу думку, є найважливішою?

Модель L4C Ервіна Герлінгера

Ця модель включає чотири «мови», які поєднуються для створення відповідної лінгвістичної події CLIL / ПМІН.

1. *Мова для повсякденного вжитку*, яка передбачає високий рівень компетентності у використанні мови для повсякденного вжитку, як зазначено у шкалах ЗЄР (Загальноєвропейських рекомендацій), а також, для порівняння, BICS / БМКУ (базових міжособистісних комунікативних умінь).

2. *Мова вчителя на уроці*. Це мова для когнітивного розвитку, формування навчальних стратегій (умінь грамотно викладати думки, презентувати і т. д.), реалізації підходів до навчання, які підтримують CLIL / ПМІН, а саме навчання у співпраці, проблемне навчання, спільне викладання й ін.

3. *Мова академічного спрямування*. Це мова для отримання освіти чи академічних цілей. Вона використовується у різних предметах чи сферах, що стосуються навчання, наприклад: *analyse, evaluate, grid, pie chart, column* й ін.

4. *Мова предмету/сфери навчання*. Це мова, яка майже виключно зустрічається у відносно обмежених сферах, наприклад: *hibernation* у біології чи *precipitation* у географії.

(Адаптовано з: <https://clilingmesoftly.wordpress.com/clil-teachers-tl-competence/>)

Б. Подумайте над такими запитаннями:

Який загальний рівень мови буде достатнім у вашому контексті викладання (початкова, середня, вища освіта)?

Які підручники з іноземної мови для академічних цілей ви можете порекомендувати для використання у навчанні?

Чи думали ви про укладання банку чи списку спеціальної лексики для використання на заняттях за методикою CLIL (предметно-мовного інтегрованого навчання), які ви проводите? Як ви можете це зробити? Хто міг би допомогти вам впоратися із цим завданням?

Це завдання ознайомлює слухачів курсу із сутністю моделі L4C Ервіна Герлінгера і забезпечує здійснення ними рефлексії власної професійної діяльності, яка є передумовою для самоосвіти і професійного розвитку.

Електронний курс дозволяє слухачам обирати із запропонованого переліку вправ і завдань класного вжитку. На сторінці є коротка інструкція для слухачів і список посилань, які відкривають окремі вправи з переліку.

Вправи 2–9 у цьому уроці спрямовані на вивчення вами фраз класного вжитку. Ви можете виконати усі вправи чи обрати з переліку нижче ті, які допоможуть вам покращити ваші професійно орієнтовані знання, навички і вміння говоріння англійською мовою.

Вправа 2. Початок і закінчення уроку / заняття.

3. Визначення і перелік.

Вправа 4. Групування і перегрупування учнів / студентів.

Вправа 5. Оцінювання.

Вправа 6. Аналіз і перевірка розуміння учнями/студентами навчального матеріалу.

Вправа 7. Похвала, заохочення і надання зворотного зв'язку.

Вправа 8. Зміна напрямку роботи учнів / студентів.

Вправа 9. Підтримання темпу уроку / заняття.

Урок передбачає також додаткові завдання 10–12, виконання яких дозволить індивідуалізувати навчальний процес і створити список академічної лексики для цільової аудиторії, банк лексики до окремої теми, а також ознайомити учасників зі стратегіями навчання учнів, студентів слів та виразів класного вжитку.

Вправа 2.

А. Знайдіть фрази для початку і закінчення уроку у таких джерелах:

1. CLASSROOM English: 150+ Classroom Phrases For English Teachers | Classroom Language

ЛІНГВОДИДАКТИКА

https://www.youtube.com/watch?v=HI9XK7ECp78&t=96s&ab_channel=7ESLLearningEnglish

2. Classroom Language for Teachers and Students of English

<https://www.eslbuzz.com/classroom-language-for-teachers-and-students-of-english/>

Б. Заповніть таблицю фразами для початку і закінчення уроку / заняття, прийнятними у вашому контексті викладання.

Мій варіант початку уроку / заняття	
Мій варіант закінчення уроку / заняття	
Додаткові фрази для початку уроку / заняття	
Додаткові фрази для закінчення уроку / заняття	

Вправа 3.

Прочитайте фрази, які вчитель використовує для визначення і переліку. З'єднайте фрази англійською мовою (1–11) із фразами українською (А–І).

1. Write the numbers 1–10 down the side of a page.	А. Гляньте на підкреслене / виділене курсивом / виділене жирним шрифтом слово.
2. Choose one of the words from the list to put in the gap.	В. Підкресліть ключові слова у цьому уривку – лише ключові слова.
3. Match the words to the pictures.	С. Перегрупуйте речення.
4. In the first box ..., next to the box write ..., under the box write ..., draw a quick diagram of... in the last box.	D. Пишіть ваші слова скрізь на дошці – не вертикальним списком.
5. Re-order the sentences	Е. З'єднайте слова з малюнками.
6. Underline the key words in the passage — only the key words.	F. Оберіть одне слово зі списку, щоб заповнити цей пропуск.
7. Don't forget which letter / number you are.	G. Запишіть слова у довільному порядку.
8. Give me an example of...	H. Наведіть приклад ...
9. Write your words all over the board — not in a vertical list.	I. У першому квадраті..., збоку від квадрата напишіть ..., під квадратом напишіть ..., намалюйте швидко (приблизну) діаграму ... в останньому квадраті.
10. Write the words in random order.	J. Не забудьте яка літера / номер – ваша / ваш.

ЛІНГВОДИДАКТИКА

11. Look at the word that is underlined / in italics / in bold.

К. Напишіть числа від 1 до 10 у стовпчик скраю сторінки.

Правильні відповіді: 1К, 2F, 3Е, 4I, 5С, 6В, 7J, 8Н, 9D, 10G, 11А.

Вправа 4.

Прочитайте фрази для групування і переміщення учнів / студентів. Запишіть номери фраз у відповідні колонки у таблиці.

1. *Go and write this word on the board.*
2. *Find a new partner to work with.*
3. *All the A students get together, all the B students get together.*
4. *Walk round the class and ask as many students as you can about... in the time.*
5. *Mix and mingle. That means talk to as many other students as you can during the time.*
6. *Don't spend too long talking to the same person.*
7. *Keep moving.*
8. *Everybody stand up and make a circle.*
9. *Make two circles of ten.*
10. *Turn so you are facing the back of the person in front of you.*
11. *Turn and face your partner.*

Фрази для групування і переміщення учнів / студентів

Групування учнів / студентів	Переміщення учнів / студентів
2, ...	1, ...

Ключ: Групування учнів / студентів: 2, 3, 8, 9, 11. Переміщення учнів / студентів: 1, 4, 5, 6, 7, 10.

Вправа 5.

Виправте помилки у реченнях.

1. *You get a point for every wrong answer.*
2. *You only get a receipt if your word is exactly the same as the one on the sheet.*
3. *Don't forget to lose your own score.*
4. *Subtract up your score.*
5. *Put a cross if it is right, and a tick if it is wrong.*

Ключ: 1. right, 2. point, 3. keep, 4. Add, 5. tick, cross.

Вправа 6.

Прочитайте фрази, які вчитель використовує, щоб аналізувати чи перевірити розуміння. Запишіть номери фраз у відповідні колонки у таблиці.

1. *To try this out...*
2. *Is that clear?*
3. *To prove this...*
4. *Any questions before we start?*
5. *Follow the steps in the experiment to show how...*
6. *Talk to the person next to you and tell each other what you have to do.*
7. *If you look at it this way, you'll see...*
8. *What's the problem?*
9. *Call out the name of another student. That student must try to answer the question.*
10. *Think about the ways of testing...*
11. *If you don't know the answer, pass the question on to someone else.*
12. *Check your answers with the rest of your group.*
13. *Read it carefully and pick out the points that show/relate to/indicate...*
14. *See if your partner agrees with you.*
15. *Compare your answers with the person next to you.*

Фрази для аналізу і перевірки розуміння навчального матеріалу

Фрази для аналізу.	Фрази для перевірки розуміння.
1, ...	2, ...

Ключ: Фрази для аналізу: 1, 3, 5, 7, 10, 13. Фрази для перевірки розуміння: 2, 4, 6, 8, 9, 11, 12, 14, 15.

Вправа 7.

А. Пригадайте фрази, якими ви хвалите і заохочуєте учнів/студентів. Складіть список.

Б. Порівняйте ваш список зі списком, поданим нижче. Занотуйте вирази, які ви хотіли б використовувати на своїх уроках / заняттях.

1. *That's good so far. Now try to...*
2. *What you have written here is clear and interesting.*
3. *Well done.*
4. *That's the right idea.*
5. *You have put a lot of work and effort in with this. Good.*
6. *You would get good marks for this.*
7. *You don't seem to have any problems. Good.*
8. *You are really working hard today.*
9. *You are very good at that.*
10. *That's coming along nicely.*

В. Більше фраз для надання учням / студентам зворотного зв'язку ви можете знайти на сайті <https://www.vocabulary.cl/english/feedback-language.htm>

Вправа 8.

Пригадайте ситуації на уроках, коли вам потрібно було скерувати своїх учнів / студентів в іншому напрямку. Прочитайте опис навчальних ситуацій нижче. Оберіть правильну фразу для зміни напряму роботи учнів / студентів.

1. Students are talking or writing about other topics without talking about a certain topic. You want them to concentrate on that topic. You say,

- A. Keep to the point.
- B. What do you mean by this exactly?
- C. Maybe you should say more about...

2. Students are presenting, explaining, or discussing only general aspects of the problem. You want them to be more specific. You say,

- A. Check your facts here.
- B. Have you thought about...?
- C. You need to go into more detail here.

3. The student's answer is evasive. You need to elicit the meaning. You say,

- A. Have you thought about...?
- B. What do you mean by this exactly?
- C. Explain this to me, as if you were the teacher. Good. Now write it like that.

4. The student's written explanation is not clear. You want it to be written clearly. You say,

- A. Check your facts here.
- B. Explain this to me, as if you were the teacher. Good. Now write it like that
- C. I don't quite follow your point here.

5. The students' presentation contains information that is not verified. You need them to apply critical thinking. You say,

- A. Check your facts here.
- B. Have you thought about...?
- C. Maybe you should say more about...

6. The students omitted an important point. You want to suggest it. You say,
 A. You need to go into more detail here.
 B. Have you thought about...?
 C. Explain this to me, as if you were the teacher. Good. Now write it like that.
7. The student's answer/presentation is not complete. You want to point at the aspects which should also be addressed. You say,
 A. Maybe you should say more about...
 B. Check your facts here.
 C. Keep to the point.
8. The students are not presenting their ideas clearly. You say,
 A. Maybe you should say more about...
 B. Keep to the point.
 C. I don't quite follow your point here.

Ключ: 1A, 2C, 3B, 4B, 5A, 6B, 7A, 8C.

Вправа 9.

Оберіть і підкресліть потрібне слово у цих реченнях.

1. Remember **to time** / **minute** yourselves.
2. You only have a few **minutes** / **hours** left.
3. Keep an **ear** / **eye** on the time.
4. I'm only **giving** / **spending** you five minutes to do this.

Ключ: 1. time, 2. minutes, 3. eye, 4. giving

А Прочитайте переклад анотації статті Дани Терової про списки лексики для академічного вжитку. Повний текст статті можна прочитати за посиланням:

<https://www.tesl-ej.org/wordpress/issues/volume24/ej93/ej93a5/>

Що таке список академічної лексики? З якою метою створюються списки академічної лексики? Що важливо розуміти, використовуючи ці списки?

Анотація

Академічний словник безперечно є однією з найважливіших особливостей академічних текстів, і останні десятиліття спричинили створення кількох списків академічної лексики, призначених для надання педагогічно корисної компіляції найпоширеніших слів, що використовуються як у різних навчальних предметах, так і у багатьох наукових сферах. Ці списки академічних слів допомогли не тільки викладати і вивчати академічну лексику, а й зробили внесок у дослідження академічної лексики. Однак педагогічна та дослідницька цінність таких списків іноді ставиться під сумнів. Тому під час використання цих списків важливо розуміти основні принципи і методичні рішення, які спричинили їх створення. Таким чином, мета статті – запропонувати сучасний огляд існуючих списків академічної лексики, який, сподіваюся, допоможе дослідникам і викладачам англійської мови для академічних цілей у прийнятті обґрунтованих рішень щодо вибору та корисності цих списків слів у своїх науково-педагогічних дослідженнях і у викладанні.

Ключові слова: академічна лексика, списки академічних слів, англійська мова для академічних цілей.

(Джерело: <https://www.tesl-ej.org/wordpress/issues/volume24/ej93/ej93a5/>)

Б. Створіть лексичну вправу для своїх учнів, використовуючи Список академічної лексики Ейвері Коксхіл

<https://www.wgtn.ac.nz/lals/resources/academicwordlist>

Завдання 11.

Банк слів – це список, який створює вчитель / викладач або учень / студент, який відображає зміст навчального предмету. Такий банк уможливило зручний доступ учнів до ключової лексики і сприяє розвитку лексичних, графічних і орфографічних навичок.

А. Перегляньте відео про створення банку слів. (5 хв.)

https://www.youtube.com/watch?v=vxItnLrSu9U&t=283s&ab_channel=SusanJonesTeaching

Б. Створіть банк слів до однієї із тем / розділів із предмету, який ви викладаєте.

Завдання 12.

Прочитайте переклад статті про стратегії для навчання учнів фраз класного вжитку із сайту О. Білаш.

Чи використовуєте ви ці стратегії? Які з них ви хотіли б почати використовувати на своїх уроках?

Як навчати мови класного вжитку?

Навчаючи мови класного вжитку, вчитель може використати кілька стратегій для полегшення навчання:

- *Навчайте учнів мови класного вжитку з використанням опор. Почніть з коротких команд, можливо, з одного слова, наприклад, «Сідайте». Тоді вчитель може перейти до більш тривалої команди, наприклад, «Сідайте, будь ласка», і, зрештою, учні можуть вивчити альтернативні фрази, що означають те саме, наприклад, «Займіть свої місця».*

- *Переконайтесь, що учні знають, для чого призначена ця мова. Вони повинні знати, що чим більше вони користуватимуться мовою класного вжитку, тим більше розвиватимуться, і що ці фрази покликані допомогти їм використовувати мову максимально природним чином.*

- *Ознайомивши учнів із поняттями, використовуйте їх! Вживайте їх якомога більше, щоб студенти звикли до них і вреїті-реїт також змогли їх використовувати.*

- *Використовуйте наочність, наприклад зображення, щоб допомогти учням вивчити та запам'ятати фрази класного вжитку.*

(Джерело: <https://bestofbilash.ualberta.ca/classroom%20language.html>)

Вправи і завдання комплексу були розглянуті та обговорені колегами – викладачами університетів України, пройшли пілотування на заняттях з методики навчання іноземних мов зі студентами 4 курсу факультету іноземних мов ТНПУ імені Володимира Гнатюка, отримали схвалення експертів – викладачів Астонського університету С. Гартон та Е. Вілендер і були запропоновані для розміщення разом з іншими уроками і темами електронного курсу на навчальній платформі MOODLE.

Отже, нами було запропоновано комплекс вправ для вдосконалення професійно орієнтованих знань, навичок і вмінь говоріння англійською мовою вчителів, які здійснюють ПМІН/CLIL, розроблений у межах електронного курсу підвищення кваліфікації для вчителів. Вважаємо, що виконання вправ і завдань із розробленого комплексу сприятиме ефективному вдосконаленню професійно орієнтованого говоріння вчителів, які здійснюють ПМІН / CLIL у відповідних освітніх контекстах, і підвищить ефективність їх професійної діяльності.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у здійсненні взаємооцінювання змістового наповнення тем курсу і пілотуванні розробленого електронного курсу на платформі MOODLE.

Дослідження виконано в рамках проєкту Erasmus+ «Розвиток потенціалу підготовки учителів іноземної мови на шляху України до впровадження багатомовної освіти та європейської інтеграції» 610427-EPP-1-2019-1-EE-EPPKA2-CBHE-JP

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурак М. Взаємопов'язане формування професійно орієнтованої компетентності в говорінні та інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх викладачів англійської мови. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка. 2018. № 3. С. 127–134.
2. Мироненко Т. П., Добровольська Л. С., Рудичик О. М. Методика предметно-мовного інтегрованого навчання як засіб підготовки майбутніх фахівців. Молодий вчений. 2018. № 4. С. 5–8.

3. Морзе Н. В., Глазунова О. Г., Мокрієв М. В. Методика створення електронного навчального курсу (на базі платформи дистанційного навчання Moodle 3): навчальний посібник. Вид. 2-ге, доп. і перероб. Київ: Аграр Медіа Груп, 2016. 240 с.
4. Черниш В. В. Теоретико-методичні засади формування у майбутніх учителів професійно-орієнтованої англомовної компетенції в говорінні: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02. Київ, 2015. 46 с.
5. Ball Ph., Kelly K., Clegg J. Putting CLIL Into Practice (Oxford Handbooks for Language Teachers). Oxford University Press, 2017. 320 p.
6. Beacco V.-C., Fleming M., Goullier F., Thurmann E., Vollmer H. The Language Dimension in all Subjects. Council of Europe: Language Policy Unit, 2015. 162 p.
7. Bently K. The Teaching Knowledge Test Course. CLIL Module. Cambridge: Cambridge University Press, 2016. 130 p.
8. Coyle D., Hood P., Marsh D. CLIL. Content and Language Integrated Learning. Cambridge University Press, 2010. 184 p.
9. Coyle, D. CLIL: Planning tools for teachers. University of Nottingham, 2005. 17 p.
10. Content and Language Integrated Learning (CLIL) at School in Europe EURIDICE, 2006. 78 p. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/756ebdaa-f694-44e4-8409-21eef02c9b9b>
11. Dale, L., Wibo van der Es, Tanner, R. CLIL Skills. ICLON Universitet Leiden, 2011. 272 p.
12. Darn S. Content and Language Integrated Learning (CLIL): A European Overview. URL: https://www.researchgate.net/publication/234652746_Content_and_Language_Integrated_Learning_CLI_L_A_European_Overview
13. Evnitskaya, N. Classroom Interaction and Language Learning in CLIL contexts. CLIL Journal of Innovation and Research in Plurilingual and Pluricultural Education. 1 (1), 2018. P. 7 – 17. DOI: <https://doi.org/10.5565/rev/clil.3>
14. Gierlinger E. CLIL – teachers' TL competence. URL: <https://clilingmesoftly.wordpress.com/clil-teachers-tl-competence/>
15. Marsh D. Introduction: Content and Language Integrated Learning. Oxford, 2009. 178 p.
16. Vilkancienė L., Rozgienė I. CLIL Teacher Competences and Attitudes. Sustainable Multilingualism. 11(1), 2017. P. 196-218. DOI: <https://doi.org/10.1515/sm-2017-0019>

REFERENCES

1. Burak M. Vzaïemopoviazane formuvannia profesiino orïentovanoi kompetentnosti v hovorinni ta informatsiino-komunikatsiinoi kompetentnosti maïbutnikh vykladachiv anhliiskoi movy [Integrated formation of professionally oriented speaking competence and information communicative competence of future university teachers of English]. Naukovi zapysky Ternopil'skoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seria: pedahohika. 2018. 3. S. 127–134.
2. Myronenko T.P., Dobrovolska L.S., Rudychuk O.M. Metodyka predmetno-movnoho intehrovanoho navchannia yak zasib pidhotovky maïbutnikh fakhivtsiv [Content and language integrated learning methodology as a means for professional training]. Molodyi vchenyi. 4. 2018. S. 5-8.
3. Morze N. V., Hlazunova O. H., Mokriïev M. V. Metodyka stvorennia elektronnoho navchalnoho kursu (na bazi platformy dystantsiinoho navchannia Moodle 3): Navchalnyi posibnyk. Vydannia 2-he, dopovnene i pereroblene [Methods of creating an e-learning course (LMS Moodle 3): Textbook. 2nd edition, supplemented and revised]. K.: «Ahrar Media Hrup», 2016. 240 s.
4. Chernysh V. V. Teoretyko-metodychni zasady formuvannja u majbutnih uchyteliv profesijno orïentovanoi anglomovnoi kompetencii v govorinni. Dys. dokt. ped. nauk [Theoretical and methodological foundations of forming prospective teachers' professionally oriented speaking competence. Dr. ped. sci. diss abstract]. Kyiv, 2015. 46 s.
5. Ball Ph., Kelly K., Clegg J. Putting CLIL Into Practice (Oxford Handbooks for Language Teachers). Oxford University Press, 2017. 320 p.
6. Beacco V.-C., Fleming M., Goullier F., Thurmann E., Vollmer H. The Language Dimension in all Subjects. Council of Europe: Language Policy Unit, 2015. 162 p.
7. Bently K. The Teaching Knowledge Test Course. CLIL Module. Cambridge: Cambridge University Press, 2016. 130 p.
8. Coyle D., Hood P., Marsh D. CLIL. Content and Language Integrated Learning. Cambridge University Press, 2010. 184 p.
9. Coyle, D. CLIL: Planning tools for teachers. University of Nottingham 2005. 17 p.
10. Content and Language Integrated Learning (CLIL) at School in Europe EURIDICE, 2006. 78 p. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/756ebdaa-f694-44e4-8409-21eef02c9b9b>
11. Dale, L., Wibo van der Es, Tanner, R. CLIL Skills. ICLON Universitet Leiden, 2011. 272 p.

12. Darn S. Content and Language Integrated Learning (CLIL): A European Overview. URL: https://www.researchgate.net/publication/234652746_Content_and_Language_Integrated_Learning_CLIL_A_European_Overview
13. Evnitskaya, N. Classroom Interaction and Language Learning in CLIL contexts. CLIL Journal of Innovation and Research in Plurilingual and Pluricultural Education. 1 (1), 2018. PP. 7-17. DOI: <https://doi.org/10.5565/rev/clil.3>
14. Gierlinger E. CLIL – teachers’ TL competence. URL: <https://clilingmesoftly.wordpress.com/clil-teachers-tl-competence/>
15. Marsh D. Introduction: Content and Language Integrated Learning. Oxford, 2009. 178 p.
16. Vilkancienė L. Rozgienė I. CLIL Teacher Competences and Attitudes. Sustainable Multilingualism. 11(1), 2017. PP. 196 – 218. DOI: <https://doi.org/10.1515/sm-2017-0019>

УДК 372.8

DOI 10.25128/2415-3605.22.1.19

LYUBOV ZABLOTSKA

<https://orcid.org/0000-0002-4388-4710>

lubazab@ukr.net

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
2 Maksym Kryvonis Str., Ternopil

IRYNA TSAR

<https://orcid.org/0000-0001-8042-4839>

iryna_tsar@ukr.net

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
2 Maksym Kryvonis Str., Ternopil

DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCY IN UNDERGRADUATES OF NON- LINGUISTIC SPECIALTIES IN THE CONDITIONS OF DISTANT LEARNING

Modern society requires highly qualified professionals who can quickly adapt to the development and implementation of innovative technologies, as well as to the changes that are taking place in various spheres in Ukraine and abroad. The course “Foreign Languages for Specific Purposes” (FLSP) aims at developing undergraduates’ ability to communicate in a foreign language to fulfil certain professional needs in the future. The aim of the article is to study the effective methods for developing foreign language competence in undergraduates of non-linguistic specialties in the context of distance learning. The authors have analysed the latest works of the Ukrainian and foreign scholars relevant to the topic. The concepts of “communicative competence”, “professional competence”, and “professional communicative competence” have been clarified. The authors consider foreign-language communicative competence as the undergraduates’ ability and readiness for foreign language communication with native speakers, their perception and understanding of partners, and the adequate and timely expression of their mental intentions. Certain empiric research methods applied by the authors (observation and a survey of students (in the form of a questionnaire)) helped to obtain data for the further theoretical understanding of the problem. It has been stated that undergraduates’ non-linguistic specialties communicative competence can be formed due to the development of four language skills: reading, speaking, listening, and writing. The authors believe that the professional communicative competence of undergraduates as future professionals can be developed due to the use of means of modern information technology, and interactive teaching methods that help students to develop their creative approach to learning a foreign language and improve their attitude to the subject.

Keywords: *competence, undergraduates of non-linguistic specialties, foreign language communicative competence, distance learning.*